

Com monitorar drets humans en contextos de frontera?

Una guia pràctica per saber com fer-ho de manera segura

La guia ha estat elaborada per Clara Calderó Delgado, Maite Daniela Lo Coco i Irina Samy Cucurull, amb la supervisió de Marta Vallver-dú, Laura Mª Medina Ferreras, Cira Martínez Portero i l'orientació d'Iker Barbero.

Aquesta guia s'ha fet gràcies a la participació de Solidary Wheels i de la Comisión Legal Sol, i gràcies als testimonis dels periodistes Antonio Sempere, Javier Angosto i Sergi Càmara.

Maquetació i disseny: Borja Lozano

Il·lustració: Clara Calderó Delgado Maig del 2024

Irīdia_

NOVACT

Amb la participació de:

Amb la col·laboració de:

Ajuntament
de Barcelona

Els agents finançadors no comparteixen necessàriament el contingut d'aquest informe.

4.1

4.2

4.3

4.4

4.5

4.6

4.7

4.8

6.1

6.2

6.3

6.4

Introducció

El 2022, l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats es va mostrar públicament preocupat per l'augment de la violència i les violacions dels drets humans a la UE i la propagació de «tàctiques deshumanitzadores» de governança migratòria¹. **Les violacions de drets humans s'han convertit en una constant** a les fronteres de la UE, també a l'Estat espanyol, fet que fa que **la investigació i la denúncia siguin fonamentals per a la defensa dels drets humans**².

El relator especial de les Nacions Unides sobre els Drets Humans dels Migrants en un dels seus últims informes afirma que «sovint es desconeix tota la varietat de violacions a causa dels intents dels Estats de negar les al·legacions d'infraccions o d'encobrir-les»³. **Són els mateixos Estats els que cometen les vulneracions dels drets de les persones migrants i, en conseqüència,** no són gaire transparents en aquest sentit. En particular, **la informació** que ofereix l'administració de l'Estat espanyol sobre la situació de les persones migrants, la política migratòria i la gestió de les primeres arribades **és clarament insuficient**⁴.

Davant d'aquesta realitat, diferents organismes han assenyalat **la necessitat d'establir mecanismes de vigilància dels drets humans a les fronteres**. No obstant això, de moment **no sembla existir cap mecanisme d'aquest tipus en funcionament ni en l'àmbit europeu ni en l'àmbit estatal**. Els moviments socials han treballat àmpliament

¹ ACNUR, 2022. UNHCR warns of increasing violence and human rights violations at European borders. News Comment: UNHCR warns of increasing violence and human rights violations at European borders | UNHCR

² Irídia i Novact, 2023. Vulneració de drets humans a la Frontera Sud de l'Estat espanyol (2021-2022). Racisme institucional, fronteres i política migratòria CAT-informe-FS.pdf (iridia.cat)

³ ACNUDH, 22 d'abril de 2022. Informe del Relator Especial sobre los derechos humanos de los migrantes, Felipe González Morales, Violaciones de derechos humanos en las fronteras. A/HRC/50/31: Violaciones de los derechos humanos en las fronteras internacionales: tendencias, prevención y rendición de cuentas - Informe del Relator Especial sobre los derechos humanos de los migrantes, Felipe González Morales | OHCHR

⁴ Vegeu Irídia i Novact, 2023. Vulneració de drets humans a la Frontera Sud de l'Estat espanyol (2021-2022). Racisme institucional, fronteres i política migratòria CAT-informe-FS.pdf (iridia.cat)

en formes de monitorar les vulneracions de drets durant actes de protesta i mobilitzacions. No obstant això, **pel que fa al monitoratge de drets humans a les fronteres, cal seguir treballant per superar les dificultats d'accés a la informació i reduir la manca de claredat que existeix en l'exercici de la vigilància dels drets humans a les zones frontereres.**

La definició de frontera varia segons qui la defineix i la perspectiva.

Segons el diccionari, frontera és la «línia que marca el límit exterior del territori d'un Estat, entès com l'espai terrestre, marítim i aeri sobre el qual exerceix la sobirania, la qual cosa ens permet parlar de fronteres terrestres, marítimes i aèries en funció de la naturalesa física de l'espai delimitat». En aquest sentit, **la normativa estableix dos espais clarament delimitats: el territori i els llocs fronterers** (per exemple, l'art. 21 de la Llei d'Asil)⁵. També defineix l'existència de **Centres d'Internament d'Estrangers (CIE) i d'aeroports** abans d'accedir al territori com a frontera. No obstant això, hi ha diferents maneres d'entendre la frontera, la qual cosa en dificulta la definició⁶ i, per tant, la delimitació del contingut d'aquest document. En el context de la UE, teòricament les fronteres internes havien començat a desdibuixar-se, però, en els últims anys s'han reactivat els controls de les fronteres internes. En el cas de l'Estat espanyol, la frontera amb França s'ha convertit en un espai de vulneració de drets⁷.

A l'efecte d'aquesta guia, **entenem la frontera⁸ com a àrees on s'aplica una legislació de frontera específica i hi afegim una anàlisi dels Centres d'Atenció Temporal per a Estrangers⁹ (CATE) i dels centres de migracions¹⁰, inclosos els Centres d'Estada Temporal per a Immigrants (CETI)**. Incloem aquests dos últims perquè, malgrat que no estiguin definits per la legislació vigent com a «frontera», tant els CATE¹¹ com els centres migratoris són espais que estan fortament vinculats a la frontera en què es vulnereu els drets humans de les persones migrants.

A més, **la frontera és un espai associat a qüestions de sobirania –**

5 Llei 12/2009, del 30 d'octubre, reguladora del dret d'asil i protecció subsidiària. (boe.es)

6 Per aprofundir en la definició no jurídica de frontera, vegeu la introducció a Lo Coco, D. 2023, tesi doctoral, The externalisation of the EU's migration policies and the contradiction between protection and negation of life exception, deportation and racism at the Spanish-Moroccan border. <https://repositorio.deusto.es/items/d2c1ab28-e957-4f13-9112-0c7080ba348f>

7 Vegeu, per exemple, Barbero, Iker. (2023). Arquitectura jurídica, procedimientos de retorno y derechos fundamentales en la frontera pirenaica oriental. Revista Catalana de Dret Públic, 66, 135–154. <https://doi.org/10.58992/rcdp.i66.2023.3884>

8 Per a un monitoratge específic al mar, es recomana consultar els treballs fets per l'Asociación Pro Derechos Humanos Andalucía (APDHA) i per Caminando Fronteras

9 Els CATE tenen com a objectiu rebre els migrants en el primer moment de l'arribada des del mar. Segons el Ministeri de l'Interior, aquests centres tenen com a finalitat proporcionar alimentació, assistència mèdica o traslladar a un centre hospitalari a aquells que ho requereixin, així com procedir a identificar-los i a fer tràmits administratius. Normalment són comissaries, edificis o mòduls prefabricats tancats, normalment en zones portuàries o prop de ports o comissaries, on les persones són detingudes després de la seva arribada per mitjans no regulars per procedir a la seva declaració policial i atenció humanitària durant 72 hores. Aquests centres no estan previstos en la Llei d'Estrangeria ni desenvolupats en els reglaments. https://www.interior.gob.es/opencms/documentacion/Portal-deTransparencia/ResolucionesDenegatori-as_2023/001-077606.pdf

10 Els centres de migracions conformen la xarxa pública creada pel Ministeri de Treball i Immigració per dur a terme tasques d'informació, atenció, acollida, intervenció social, formació, detecció de situacions de tràfic de persones i, si escau, derivació. Aquesta xarxa inclou centres d'acollida de refugiats, els CETI de Ceuta i Melilla i, y en el seu cas centres de nova creació. Per a més informació, vegeu el capítol 2 d'Irdia i Novact 2022 <https://iridia.cat/wp-content/uploads/2023/05/CAST-informe-FS.pdf>

11 Vegeu, per exemple, Barbero, Iker. (2021). Los Centros de Atención Temporal de Extranjeros como nuevo modelo de gestión migratorio: Situación actual, (des)regulación jurídica y mecanismos de control de derechos y garantías. Derechos y Libertades, 45.

inherent a l'existència de l'Estat– i de seguretat que es regeix per normes o pràctiques específiques. La relació entre la frontera i la seguretat sol ser l'**argument principal de les administracions per negar l'accés a la informació, la qual cosa provoca una manca de transparència, dificulta el monitoratge dels drets humans, i afavoreix que sovint el desconeixement i la por paralitzin l'acció de denúncia** i recollida de proves davant d'una vulneració de drets humans. És difícil accedir a la informació relativa a la legislació que s'aplica i a la garantia de drets a cada lloc. En aquesta línia, és important tenir en compte que **no hi ha cap disposició legal que impedeixi l'exercici de monitoratge de les pràctiques o actuacions dels funcionaris públics** com les Forces i Cossos de Seguretat de l'Estat (FCSE) en espais públics com el carrer, les estacions de tren o altres espais oberts al públic.

L'objectiu d'aquesta guia és abordar el buit de coneixement, tot proporcionant informació per al monitoratge dels drets humans en zones frontereres com la tanca de Ceuta i Melilla i aeroports i ports; així com altres zones que estan vinculades a la frontera on es produeixen vulneracions de DH i que és important tenir-les en compte per al monitoratge: CETI, CATE i centres de migracions. En particular, pretén ser una eina **per a les entitats i persones que pretenen fer un monitoratge de DH a la frontera i presta especial atenció als marcs legals específics.** Per això, presenta **consells pràctics que contribueixen a la presa de decisions informades** per reforçar les lluites pel respecte dels DH a les fronteres de l'Estat espanyol.

Aquesta guia presenta en primer lloc, una definició del monitoratge dels drets humans (1); en segon lloc, aborda el marc des del qual entenem el treball de monitoratge a les fronteres (2); en tercer lloc, recull els principals espais i elements útils a tenir en compte durant el monitoratge de drets en diferents zones frontereres de l'Estat espanyol (3); en quart lloc, pretén orientar el «com» fer el monitoratge de manera segura (4); en cinquè lloc, es presenta la situació específica dels ports i aeroports (5); en sisè lloc, s'analitza el perímetre fronterer a Ceuta i Melilla (6) i, per últim, es presenta la informació recollida sobre els CATE i altres centres de migracions (7).

1 - Monitoratge de les actuacions de les FCSE a les fronteres: què és i com es fa

El monitoratge pretén incidir en la situació dels drets humans en un context fronterer a través de la denúncia i la sistematització: per poder denunciar les violacions de drets és imprescindible conèixer l'estat de la qüestió a la frontera i recollir sistemàticament proves per poder denunciar-les. Per això, cal observar de manera metòdica durant intervals de temps regulars els comportaments i resultats en l'acompliment de les obligacions per part de les institucions públiques competents, **per a respectar, garantir i aconseguir la realització efectiva dels DH¹².**

El monitoratge permet recollir informació i proves sobre la situació dels drets humans **mitjançant el registre d'imatges o àudios, la presa de notes, la recollida de testimonis o qualsevol altre mitjà disponible.** El monitoratge implica la recollida d'una gran quantitat d'informació que ens permet examinar patrons de comportament i avenços, retrocessos o estancaments en els drets humans. És important ordenar la informació, contrastar-la i recollir proves per nodrir la denúncia i evitar que aquestes vulneracions es repeteixin. A més, la presència d'activistes, investigadores o defensores a la frontera no només serveix per fer el monitoratge, **sinó que també compleix una funció dissuasiva**, ja que **pot prevenir certes pràctiques, actes o delictes.**

En definitiva, el **monitoratge té un objectiu d'incidència a través de diferents eines, principalment polítiques i jurídiques.** L'observació sistemàtica i **la recollida regular de proves per dur a terme un diagnòstic de la situació dels DH a la frontera nodreix la tasca d'incidència** i identifica casos per a litigis estratègics. Aquests últims busquen denunciar pràctiques sistemàtiques i regulars a través de casos individuals. Al seu torn, les observacions puntuals que poden dur a terme els testimonis o activistes complementen el monitoratge més ampli sempre que es relacionin i es complementin.

És important sistematitzar, organitzar i produir una anàlisi de les proves recollides en el monitoratge per dibuixar patrons d'actuació en la violació dels DH a la frontera que permetin desenvolupar una denúncia més contundent. Un cop sistematitzades i analitzades, les evidències recollides **donen suport a accions d'incidència posteriors** tant en termes jurídics com polítics. Aquestes proves es poden recollir en forma de notes, vídeos, entrevistes, fotografies, àudios o qualsevol altre mitjà disponible que serveixi per documentar la situació de vulneració de drets.

Les proves recollides per testimonis i/o activistes en un context de frontera poden ser fonamentals per denunciar vulneracions de drets humans, en cas de litigi i per donar suport a accions d'incidència.

No obstant això, **és imprescindible ser conscients que la nostra ac-**

¹² ONU Mujeres, 2011. ¿Qué es el monitoreo de derechos humanos? <https://www.endvaw-now.org/es/articles/994-qu-es-el-monitoreo-de-los-derechos-humanos.html>

ció sempre pot generar un impacte negatiu en les persones que estan travessant la frontera. Tant la nostra observació com la recollida de testimonis i la manera en què els recollim **poden causar un dany i una revictimització de les persones amb les quals entrem en contacte.** Per aquest motiu, **és fonamental ser conscients que sempre que detectem que podem causar un impacte negatiu, hem de parar d'observar. La protecció de les persones implicades sempre va per sobre dels objectius de monitoratge.**

2 - El marc del monitoratge: racisme estructural, colonial i gènere

El monitoratge dels DH forma part d'una perspectiva més àmplia d'anàlisi. La perspectiva i el plantejament de les organitzacions i persones que el duem a terme dirigirà la mirada de l'observació cap a certes proves i l'anàlisi posterior de les dades. Per tant, és important tenir clar des d'on entenem les fronteres, les polítiques i el control migratori per saber en què fixar-nos i quines dades hem de recollir.

En els següents paràgrafs incloem alguns punts fonamentals a partir dels quals es construeix aquesta guia i que creiem que són essencials per a un bon monitoratge dels DH a la frontera.

- **Les polítiques migratòries es basen en una estructura racista, (post)colonial i discriminatòria** d'accés a la mobilitat internacional.
- Les fronteres no afecten a totes les persones de la mateixa manera¹³. Al contrari, s'obren i faciliten la mobilitat dels grups del Nord Global i, alhora, dificulten la mobilitat dels grups que provenen de països amb una història de dominació colonial.
- **Les persones racialitzades com a no blanques estan exposades a nivells més alts de violència** quan travessen fronteres a causa de les restriccions en l'accés a la mobilitat i a la protecció internacional.
- Les imatges d'accions violentes a les fronteres sovint reflecteixen la violència contra els cossos racialitzats com a no blancs en forma d'acció o omissió. Difondre-les pot contribuir a normalitzar la violència contra les persones no blanques i concretament contra les persones negres. Per tant, cal diferenciar la recollida de dades i imatges per denunciar les vulneracions de DH a les fronteres de la seva difusió. **La difusió i publicació d'imatges ha de ser molt acurada i s'hi ha d'haver reflexionat** prèviament.
- Les persones afectades per les polítiques migratòries són els principals testimonis de violència a les fronteres i, per tant, és important **prioritzar la seva anàlisi política i les seves pròpies reivindicacions** com a actors polítics i principals afectats per les polítiques migratòries.
- Les polítiques migratòries de la UE i de l'Estat espanyol pre-

¹³ Vegeu, per exemple, Barbero, Iker. (2022). Racismo(s), prácticas policiales discriminatorias y los contròles au faciès en Francia. A Ángeles Solanes-Corella (Ed.), Dinámicas racistas y prácticas discriminatorias: La realidad en España, Francia, Italia, Dinamarca y Finlandia (pp. 1171–1196). Aranzadi.

tenen evitar l'arribada de migrants procedents de països amb un passat de dominació colonial **mitjançant l'externalització**. Per això, dificulten i impedeixen l'accés als canals legals i a la protecció internacional. De fet, la Comissària de Drets Humans del Consell d'Europa ho va indicar en el seu darrer informe.

- La **lleï d'immigració** i la resta de polítiques migratòries –tant estatals com europees– són **l'arrel de la resta de vulneracions dels drets** de les persones migrants. És important tenir una visió àmplia per entendre-les plenament com a part dels mecanismes de gestió de la migració.
- És important analitzar la frontera en les seves particularitats locals en relació amb els àmbits estatals, regionals i internacionals. Les actuacions policials i la realitat a la frontera ens donen informació sobre com s'estan gestionant els fluxos migratoris des de l'administració.
- És important relacionar el que passa en diferents punts de la frontera per tenir una visió global i poder identificar tendències que ens ajudaran a centrar-nos després en el treball d'incidència.
- És imprescindible **incloure una perspectiva de gènere que diversifiqui la nostra mirada**, per identificar les problemàtiques que afecten situacions específiques com la infància, les dones, el col·lectiu LGTBIQ+, les dones amb infants a càrrec, els adolescents acompanyats i no acompanyats, les persones grans, les persones amb diversitat funcional i altres eixos d'opressió. L'orientació sexual i la identitat de gènere poden implicar situacions de violència específica, coacció o problemàtiques concretes. Sense una perspectiva capaç d'identificar aquestes variables, aquestes persones en situacions de vulnerabilitat alta poden passar desapercebudes.
- El marc de monitoratge hauria d'incloure una visió transnacional. Això afecta la **comunicació amb l'altra banda de la frontera**. Aquest enfocament pot ser fonamental per recollir proves en situacions de vulneració de drets i per protegir les persones afectades. Per tant, serà molt útil generar xarxes de comunicació amb altres organitzacions que ens permetin tenir una visió més àmplia i compartir informació. La perspectiva transnacional és important pel que fa a la protecció i a la seguretat tant de les persones migrants com dels equips de monitoratge.
- Qualsevol acció que duem a terme ha de tenir en compte la dimensió psicosocial¹⁴ de la protecció, especialment de les persones que travessen fronteres i dels equips que hi intervenen. Es recomana **consultar la part de suport psicosocial amb entitats especialitzades per evitar revictimitzar** a les persones que han patit violència a la frontera durant el monitoratge, i especialment en les entrevistes.
- A l'hora de comunicar-te amb les persones afectades, és important que t'identifiquis tot explicant quina és la teva funció i per què estàs allà. Això és important per **no generar expectatives falses**. A més, és important compartir la informació recollida i explicar perquè es recull. També deixar un contacte en cas que la persona afectada vulgui fer un seguiment o participar en el procés de monitoratge o denúncia.
- Cal **valorar la difusió de les imatges dels fets no només per l'efecte deshumanitzador potencial** dels cossos racialitzats com a no blancs sinó també en termes d'una perspectiva psicosoci-

14 GAC, 2022. Limbo fronterizo: impactos de las condiciones de acogida en la frontera sur de España. <https://www.psicososocial.net/sira/frontera-sur/>

al. És important tenir en compte que veure imatges de situacions traumàtiques pot perjudicar les persones afectades.

- Finalment, en el cas de fer entrevistes, és important valorar si potencialment podria tenir efectes negatius en les persones afectades per la vulneració de drets. En aquest cas, la nostra acció s'hauria d'aturar immediatament. **El més important és el benestar de la persona o persones afectades.**

3 - ¿Qué observar en la frontera para monitorar derechos humanos?

La situació a la frontera de l'Estat espanyol és molt diversa segons el lloc on ens trobem i de la conjuntura del moment. Les arribades per mar, la tanca, la frontera interna europea amb França o els aeroports tenen característiques específiques. Aquest apartat pretén recollir **les principals qüestions que podrien ser objectiu d'observació a les fronteres de l'Estat espanyol, tenint en compte el context polític i les pràctiques de vulneració que més es repeteixen i que se solen assenyalar en diferents informes de DH a la frontera.** No obstant això, aquestes qüestions podrien canviar en funció de si hi ha noves legislacions, pràctiques o circumstàncies. Per tant, **és important conèixer el context per dur a terme un bon monitoratge dels DH**, per tenir una visió actualitzada de l'estat de la qüestió. Això ens ajudarà a aguditzar el focus de la nostra observació.

Les pràctiques que vulnereu els DH a les fronteres de l'Estat espanyol solen tenir patrons diferents a les fronteres territorials i a les marítimes. Ceuta i Melilla tenen característiques específiques en termes legals i per la seva situació geogràfica i el seu estatus jurídic. Ni Ceuta ni Melilla formen part de l'espai Schengen i, a més, ambdues tenen una història colonial¹⁵, la qual cosa les converteix en espais fronterers en si mateixes.

En aquest context, les devolucions en calent, incloses les d'infants o de subjectes potencials de protecció internacional, constitueixen una pràctica sistemàtica. La regularitat amb què es cometen ha contribuït a fer que es normalitzin. En aquest sentit, és important tenir en compte que, **malgrat que les devolucions en calent es produeixen regularment i constantment a les fronteres terrestres, aquesta pràctica segueix sent il·legal i constitueix una vulneració greu dels DH, de la mateixa legislació europea, del dret internacional i del principi de no devolució¹⁶.** En conseqüència, lluny de normalitzar-les, aquesta pràctica il·legal ha d'ocupar un espai important en l'observació dels DH a la frontera. D'altra banda, la tanca en aquestes ciutats és l'escenari de l'ús excessiu de la força o d'un mal ús del material antidisturbis per part de les autoritats, i d'un tracte inhumà i degradant, entre altres qüestions.

Malgrat les característiques específiques de cada regió, i els diferents

¹⁵ Hi ha una relació entre la història de dominació colonial i les pràctiques violentes de control fronterer, així com l'excepcionalitat. Vegeu per exemple Lo Coco, D. 2023. Colonialidad y racismo en el sistema de deportación español: prácticas excepcionales y violencia durante las deportaciones a Marruecos <https://revistas.comillas.edu/index.php/revistamigraciones/article/view/18810>

¹⁶ Per a una anàlisi més profunda, CEAR <https://www.cear.es/wp-content/uploads/2021/02/Devoluciones-en-caliente.pdf>

dispositius¹⁷ que es posen en marxa, coincidiran molts aspectes en els quals s'ha de centrar l'observació. **Els punts comuns relacionats generalment amb la vulneració dels DH durant el control fronterer són l'elaboració de perfils racials, les accions discriminatòries, les devolucions en calent, la manca d'assistència de lletrats o d'intèrprets, els interrogatoris sense assistència de lletrats o d'intèrprets, l'assistència i les interpretacions col·lectives, la manca d'atenció sanitària o l'assistència deficient, l'ús excessiu de la força, les actuacions no reglamentàries per part de les FCSE, les deficiències en la identificació de perfils vulnerables, les dificultats d'accés als procediments de protecció internacional, la manca de personal especialitzat en la infància, la detenció d'infants, les males condicions en els centres d'acollida, la manca de transparència jurídica als centres, etc.**

Per saber on mirar durant l'observació, cal conèixer l'estat de la qüestió i la situació dels drets humans. Per tant, és important **estar al corrent de les principals infraccions o pràctiques en cada lloc** abans de començar el monitoratge. Aquest coneixement se centrarà en la recerca d'evidències útils i, per tant, en una bona feina de sistematització de proves. En aquest sentit, és important llegir els informes de diferents entitats especialitzades i tenir presents quines pràctiques són comunes i vulnereu drets en diferents contextos.

Pel que fa a l'**observació de les actuacions policials**, és important considerar que **és aconsellable tenir un mínim d'informació prèvia sobre les possibles conseqüències legals de presenciar i fer el monitoratge**¹⁸. Durant l'observació de la policia, és important tenir el contacte d'algun advocat o advocada o d'alguna associació de referència en cas que sigui necessari activar l'assistència jurídica o demanar consell o orientació.

Quines dades s'han de recollir quan observem una actuació de les FCSE? Quines proves són útils si soc testimoni d'una vulneració de drets en un context de frontera?

Qüestions generals:

- La **vestimenta/uniforme i equipament que porten les FCSE** en l'actuació que presenciem. Per exemple, documentar si porten escuts, porres, armes de letalitat reduïda com gas pebre, gas lacrimogen, bales de goma o de foam, tasers. També és important **descriure el material antidisturbis que porten, indicar si s'utilitza o no, què s'utilitza, què porten els agents**. Si s'utilitzen aquests materials, intenta **recollir les restes** del que hi hagi a prop de la tanca i emmagatzemar-les.
- **Ubicació** del desplegament policial i el **nombre i tipologia dels vehicles**. En concret, el càrrec, el tipus, el número de matrícula i el nom de la unitat policial que solen aparèixer als laterals o a la part superior.
- Prestar especial atenció als **diferents uniformes, insígnies i credencials** que porten, per tal d'identificar els cosos als quals pertanyen i les unitats policials presents.
- **Els números d'identificació dels/de les agents** i on els porten. A la part davantera, al casc, a l'esquena, en diversos llocs, siguin visibles o no, a quina distància es llegeixen. En el

¹⁷ CATE, CETI, CIE o altres centres de migracions, tanques, oficines d'asil, entre d'altres.

¹⁸ En l'apartat 4. Com monitorar de manera segura es tractarà aquesta qüestió.

cas que les FCSE no vagin identificades o la identificació no sigui correcta, cal documentar-ho, ja que la Instrucció 13/2007¹⁹ relativa a l'ús del número d'identificació personal en la uniformitat de les FCSE estableix que **tots els components de la Guàrdia Civil i del Cos Nacional de Policia que portin uniforme i/o equip de treball han de portar sobre els seus uniformes, el número d'identitat personal –número de TIP– en un lloc ben visible, que a una distància d'1,20 metres pugui ser llegit sense dificultats per la ciutadania**²⁰. Aquesta instrucció també reconeix «com a **dret dels ciutadans**» el fet d'«identificar en tot moment i sense cap acció positiva de demanda per part seva als efectius que està prestant la funció o servei corresponent i com a contrapartida en un deure d'aquests a efectuar-la»²¹. No portar la placa o el número visible implica a tot estirar que l'agent no identificat rebrà una sanció disciplinària. No podem denunciar-ho als tribunals, però podem denunciar-ho al Defensor del Poble, que investigará el fet. En qualsevol cas, pots demanar a l'agent que t'ensenyi el carnet professional, però has de tenir en compte que aquesta sol·licitud pot donar lloc a una denúncia per part d'aquest agent: en previsió que puguis denunciar, ell presentaria una altra denúncia. Per això cal avaluar acuradament la situació.

- Les unitats antidisturbis han de portar el número d'operatiu policial (NOP) a l'esquena, concretament a l'armilla anti-trauma. Per a les unitats antidisturbis de la Policia Nacional: «les armilles anti-trauma dels funcionaris de les UIP hauran d'anar proveïdes d'un número d'identificació que es correspondrà amb la numeració orgànica que dins de la Unitat correspongui al funcionari que la porti i que en tot cas permetrà la seva correcta identificació»²². No hem trobat una regulació específica en aquest sentit per al cas dels GRS de la Guàrdia Civil que donen suport a les unitats territorials en matèria d'ordre i seguretat pública.

- **Agressions policials i/o conductes irregulars per part dels agents de policia.** És essencial reportar l'ús de la força i, principalment, si es constata un ús excessiu de la força o agressions. És especialment important que les observadores prenguin nota de qualsevol ús de la força o actes de violència executats per agents de policia i avaluar la necessitat, proporcionalitat i legalitat d'aquest ús. Per exemple:

- * Ús de la força o abús durant detencions i/o registres
- * Registres abusius (fixar-se en l'estat de la persona, si està ferida, si se li treu la roba, etc.).
- * La comunicació verbal de les FCSE amb les persones implicades: què els hi diuen? A qui es dirigeixen? De quina manera? Quin tipus d'informació ofereixen?

19 Instrucció 13/2007 relativa a l'ús del número d'identificació personal en la uniformitat dels Cossos i Forces de Seguretat de l'Estat. <https://fueradepalacio.wordpress.com/wp-content/uploads/2011/07/instruccion3b3n-13-2007-secretarc3ada-de-estado-de-seguridad1.pdf>

20 Novact i Irídia, Transparència y rendició de comptes dels cossos policials a l'Estat espanyol. https://iridia.cat/wp-content/uploads/2022/10/RESUMEN_Transparencia-y-rendicion-de-cuentas-CAT.pdf

21 Articles 1 i 2 de la Instrucció 13/2007 relativa a l'ús del número d'identificació personal a la uniformitat dels Cossos i Forces de Seguretat de l'Estat. https://seguridadpublicasite.files.wordpress.com/2017/11/instruccion-13_2007.pdf

22 Resolució de la Direcció General de la Policia, de l'abril de 2013, per la qual s'estableix el número d'identificació a las peces accessorias d'uniformitat de les unitats d'intervenció policial. RESUM D'ACTUACIONS REALITZADES (red-juridica.com)

- * Coaccions, intimidacions i/o amenaces
- * Cops al cap o a altres parts sensibles del cos, especialment a la part superior del tronc.
- * Cops fets amb la porra de dalt a baix –no de manera paral·lela al terra– per sobre de les cames.
- * Detenció de persones ferides i assistència sanitària.
- * La postura en què es mantenen les persones (agenollades, estirades a terra, boca avall, etc.).
- * És important documentar **proves de lesions, ferides, marques al cos, però tenint en compte diverses consideracions:**
  - * De cara a processos penals, és important que es pugui identificar a les persones a la fotografia, així com tenir fotografies de cos sencer per tal d'identificar i constatar les lesions específiques una per una. Això és important perquè les fotografies puguin ser un element probatori en cas d'una eventual denúncia²³.
  - * Per poder dimensionar-les, fer fotos de les lesions amb un objecte a prop, com un bolígraf.
  - * Algunes aplicacions mòbils permeten fer fotos amb geolocalització i sistemes de codificació que fan que les imatges puguin ser acceptades com a veritables en processos judicials, com l'app eyeWitness²⁴.
- * Observar si hi ha càmeres que puguin estar gravant els fets.
- * Sempre que s'identifiquin accions que puguin constituir delictes, pot ser crucial (sobretot en el cas de litigis) **sol·licitar la conservació d'imatges, ja siguin de la via pública, dels centres de detenció**, del CIE, o fins i tot de càmeres privades. Utilitzar el model de l'Annex II de la sol·licitud de conservació d'imatges. **El període de conservació d'imatges sol ser de 30 dies**, és important sol·licitar la conservació abans, en cas contrari, podrien deixar d'estar disponibles.

23 És molt important obtenir el consentiment per prendre imatges de persones ferides.

24 Per obtenir més informació sobre aquesta aplicació, pots posar-te en contacte amb les organitzacions responsables d'aquesta guia.

Durant les devolucions en calent,

- **Les devolucions en calent poden ser al mar o a la frontera terrestre.** Per raons òbvies, les que es produeixen a través del mar són més difícils de documentar. També és més fàcil d'observar a Ceuta i Melilla que a Canàries o a alta mar.
- Les persones que seran retornades ho han de ser d'acord amb la legislació internacional de DH. Això significa que les autoritats tenen l'obligació de garantir l'accés a la sol·licitud de protecció, l'accés a un procediment individualitzat i a una avaluació de la situació de vulnerabilitat. Per això és important que hi hagi un intèrpret. Els infants no poden ser retornats i, en cap cas, no es pot retornar a ningú a un país on pugui patir maltractaments o tortura. Per tant, és important prendre nota dels horaris, si els agents parlen, si hi ha traductor/a, si les persones podrien ser menors d'edat o víctimes de tràfic, si existeixen procediments individualitzats, què els pregunten els agents, quant tarden a fer-ho, si retornen a grups, etc.
- La devolució d'una persona a un país on pugui patir maltractaments o tortures va en contra del principi de no devolució i és una vulneració de drets molt greu. És important observar si hi ha violència a l'altre costat de la frontera. Això sol ser possible a la frontera terrestre de Ceuta i Melilla. Si es veu com les autoritats marroquines fan un ús desproporcionat de la força contra les persones migrants.
- Observar **si les infraestructures de la tanca com les concertines, les fulles d'acer o els fossats** han causat lesions a les persones i documentar-les.
- Intentar **identificar els testimonis** del què ha passat, tant les mateixes persones afectades com altres persones presents durant els fets. Demana'ls un contacte per poder tornar a contactar-hi després, el seu testimoni pot ser útil per a procediments judicials i per a recollir proves a través d'entrevistes.

Als CATE,

- **Les persones detingudes estan subjectes a l'art. 520.2 de la Llei d'Enjudiciament Criminal²⁵.** Als CATE, les persones estan sota custòdia policial equivalent a una detenció i, per tant, tenen dret a l'assistència jurídica i a intèrpret, a la tutela judicial efectiva, i la detenció no pot superar en cap cas les 72 h. A més, les persones detingudes no poden, en cap cas, ser interrogades sense la presència d'un advocat/da i d'un/a intèrpret.
- **L'assistència jurídica ha de ser individual, així com la interpretació d'aquesta. En cap cas la policia pot indicar què s'ha de traduir i què no²⁶.**
- Això s'aplicaria de la mateixa manera al moment de l'arribada als ports en què Frontex i la Policia Nacional en ocasions fan inter-

²⁵ Llei de Enjudiciament Criminal, https://www.boe.es/biblioteca_juridica/abrir_pdf.php?id=- PUB-DP-2023-145

²⁶ S'ha detectat en alguns CATE per part de traductors i intèrprets que, a vegades, reben instruccions de no traduir alguna part de la informació facilitada a les persones que acaben de desembarcar. Vegeu Irídia i Novact, 2023. Llegadas marítimas a Canarias: excepcionalidad y racismo <https://iridia.cat/es/publicaciones/informe-llegadas-maritimas-a-canarias-excepcionalidad-y-racismo/>

rogatoris que posteriorment s'utilitzen per a processos penals²⁷.

- Dret a ser visitat per les autoritats consulars del seu país, a comunicar-se i a estar en correspondència amb elles²⁸. És molt important que l'exercici d'aquest dret es deixi a l'elecció de la persona detinguda²⁹.
- Dret a comunicar-se telefònicament, sense dilacions injustificades, amb un tercer de la seva elecció. El Defensor del Poble ha recomanat reiteradament que les persones detingudes als CATE tinguin accés regular a un telèfon o als seus telèfons mòbils i puguin carregar-los³⁰.
- Dret a què s'informi el familiar o la persona que es desitgi, sense demora injustificada, de la privació de llibertat i del lloc de custòdia en què es trobi en cada moment. Els estrangers tindran dret a què les circumstàncies anteriors es comuniquin a l'oficina consular del seu país (excepte si sol·liciten protecció internacional).
- Totes les persones tenen dret a sol·licitar asil. Al CATE, l'ordre de retorn s'hauria de suspendre en el moment en què manifesti la voluntat de sol·licitar asil.

En els CIE³¹,

- El nou Pacte Europeu sobre Migració i Asil ha consolidat la tendència de gestió de la migració a través de l'augment de l'externalització, la detenció i la deportació. En aquest context, es preveu un augment dels internaments als CIE de tot l'Estat. De fet, aquest any s'acabarà de construir el CIE amb més capacitat de tota la UE a Cadis, concretament a Algeciras³². Aquest CIE tindrà més de 500 places i també contempla l'internament de famílies senceres inclosos els infants acompanyats. En qualsevol cas, és important recordar que, si es detecta alguna vulneració en les visites al CIE, es recomana posar-se en contacte amb les associacions locals que coneguin³³ el tema i et puguin orientar i acompanyar. En el context fronterer, el monitoratge al CIE haurà d'incloure, a més de les qüestions generals esmentades anteriorment, les següents qüestions específiques:
  - Si la detenció per internament al CIE es va detectar mitjançant

27 Consultar els interrogatoris de Frontex als ports de Canàries a Iridia i Novact, 2023. Llegadas marítimas a Canarias: excepcionalidad y racismo <https://iridia.cat/es/publicaciones/informe-llegadas-maritimas-a-canarias-excepcionalidad-y-racismo/>

28 S'han detectat pràctiques de consulta sistemàtica a autoritats consulars que, especialment en el cas de les persones sol·licitants d'asil, constituïrien una vulneració greu dels seus drets, tal com ha assenyalat el Mecanisme Nacional de Prevenció de la Tortura (MNPT). Informe MNPT, 2021. https://www.defensordelpueblo.es/wp-content/uploads/2022/05/Informe_2021_MNP.pdf (p. 61)

29 Matriu de seguiment del Mecanisme Nacional de Prevenció de la Tortura al CATE de Màlaga, publicada el 12 d'abril del 2024. <https://www.defensordelpueblo.es/gestionDocumentalWS/rest/matrizSe-guimientoMNP/20019046>

30 Matriu de seguiment del Mecanisme Nacional de Prevenció de la Tortura al CATE de Màlaga, publicada el 12 d'abril del 2024. <https://www.defensordelpueblo.es/gestionDocumentalWS/rest/matrizSe-guimientoMNP/20019046>

31 Ver por ejemplo, Barbero, Iker. (2017). El acceso a los centros de internamiento para extranjeros como control y garantía de derechos. *Derechos y Libertades*, 37(2), 233–256. <https://doi.org/10.14679/1054>

32 ElCorreoWeb, 2 de març del 2024, «Diez años y 22 millones de euros después, Algeciras tendrá el CIE más grande de España.» <https://www.elcorreoweb.es/andalucia/2024/03/02/euro-pa-frontera-cie-al-geciras-98716983.html>

33 Per exemple, de cada territori en què hi ha CIE: Tanquem els CIE, Campaña Estatal por el Cierre de los CIE, Campaña CIE no, Servicio Jesuita a Migrantes, CIE no Valencia, CIE no Madrid, CIE no Valencia, Mundo en Movimiento, CIE no Algeciras, Plataforma CIE no del Campo de Gibraltar, APDHA, Convivir sin Racismo, Observatorio RAIN, Sos Racismo, Canarias libre de CIE, CIE no Granada y Murcia, etc.

una batuda efectuada segons el perfilament racial³⁴.

- Comprovar que l'accés als procediments de protecció internacional està garantit.
- Les condicions materials com l'accés als banys, la qualitat dels àpats (quantitat, temperatura, nivell nutricional i necessitats per creences religioses), el volum de la megafonia, les condicions d'il·luminació, l'accés a fer activitats.
- En els CIE on hi ha un mòdul per a dones, és important que tinguin accés als productes essencials d'higiene menstrual i als espais comuns.
- Comunicació amb l'exterior: visita de familiars i amics en compliment dels horaris establerts pel centre, accés a trucades telefòniques per a aquelles persones que no tenen telèfon, formularis de sol·licitud per rebre visites d'ONG o d'altres entitats.
- En relació amb l'assistència sanitària, és important preguntar sobre els serveis mèdics del CIE. Aquests serveis continuen externalitzats i, en aquesta línia, probablement hi hagi dificultats per accedir als informes mèdics elaborats pel servei sanitari del CIE i que continguin la informació necessària, així com la identificació del metge facultatiu responsable. Això és important per l'accés als tractaments que s'havien prescrit prèviament a l'internament sense interrupció d'aquests. Entre ells, podria haver-hi tractaments hormonals per a persones trans o tractaments per a persones amb malalties cròniques.
- En cas de problemes de salut mental, és important estar atents a la possibilitat de trasllat a recursos sanitaris específics externs al CIE.
- Existència d'espais adequats per al compliment de les mesures d'aïllament segons la normativa internacional.
- Accés a l'assistència jurídica i a intèrprets. Tant els serveis jurídics acordats entre els col·legis d'advocats i el CIE com els advocats externs de la seva elecció.
- Com a elements de prevenció de la tortura o dels maltractaments, és important observar la identificació correcta dels agents, la disposició i funcionament correctes de les càmeres de videovigilància, les condicions d'intimitat i privacitat que han de complir les cabines d'entrevistes entre internes i advocades³⁵.
- En cas d'identificar violència o maltractaments, és fonamental observar l'accés a la interposició de la denúncia corresponent. S'ha identificat la pràctica d'accelerar les deportacions en cas de denúncia, la qual cosa n'anul·la l'efecte.
- Informació a la persona del vol de deportació amb un mínim de 12 hores d'antelació.
- Si la persona que serà deportada té vincles familiars a l'Estat espanyol, per exemple, menors a càrrec seu. En cas de ser deportat, podria ser un atemptat contra els drets dels infants.

Als aeroports,

- Durant els vols de deportació: en el teu vol comercial podrien viatjar

34 Vegeu Sos Racisme <https://www.pareudepararme.org/inicio/>

35 Irídia, 2022. Obstacles en la denúncia de maltractaments al CIE de Barcelona https://iridia.cat/wp-content/uploads/2022/12/Dossier-CIE-2022_v2_logos.pdf

una o diverses persones que seran deportades. Les persones deportades en vols comercials sovint van emmanillades amb brides i custodiades (dos agents de la Policia Nacional per cada persona deportada). Pots donar suport a la persona que és deportada negant-te a seure fins que la persona que viatja contra la seva voluntat baixi de l'avió. En aquesta situació, serà molt útil actuar col·lectivament.

- Si veus a una persona a la qual no deixen viatjar malgrat tenir la seva documentació en regla, mantingues el contacte amb la persona afectada i l'aerolínia, fixa't en qui va negar-li l'accés a l'avió, en quin càrrec ocupa i en quin motiu va al·legar i posa't en contacte amb una entitat o grup especialitzat³⁶. Aquests exemples de perfilament racial ocorren majoritàriament a persones racialitzades amb residència i passaports estrangers.

4 - Com monitorar de manera segura³⁷

El dret a observar –prendre notes, preguntar, recollir, fotografiar o gravar– les accions policials en l'espai públic³⁸ està protegit per les normes internacionals de drets humans que protegeixen la llibertat d'expressió i el dret a la informació³⁹. El dret a la informació (a informar i a ser informat) és un dret fonamental recollit en l'art. 20.1.d) de la Constitució espanyola (CE), reconegut també per l'art. 11 de la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea (CDFUE) i l'art. 10 del Conveni Europeu de Drets Humans (CEDH), i en l'art. 19 del Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics (PIDCP). El dret a informar no pertany només a col·lectius específics com els periodistes, sinó a tota la ciutadania. A més, el Tribunal Constitucional ha estimat vint cops recursos d'empara en els casos en què no es va dur a terme una investigació exhaustiva i eficaç davant denúncies per delictes de tortura i/o maltractaments comesos per les FCSE⁴⁰.

Observar vulneracions de DH és un acte que pot posar en perill la integritat de la persona que ho fa i/o de les persones afectades per les actuacions de les FCSE. La legislació més implicada en el seu reglament és la Llei Orgànica 4/2015⁴¹, de 30 de març, de protecció

36 La Campanya estatal pel tancament dels CIE i la fi de les deportacions reuneix entitats que fa dècades que treballen en aquesta línia i et podran orientar.

37 Per a l'elaboració d'aquest apartat s'ha utilitzat com a material de referència «El Manual del Manifestante», elaborat per la Comissió Legal Sol en col·laboració amb Defender A Quién Defiende, en el qual s'analitza com fer un monitoratge segur en un context de protesta o de mobilització. Vegeu <http://defendera-quiendefiende.org/wp-content/uploads/2019/01/MANUAL-MANIFESTANTE-ONLINE.pdf>

38 S'anomena espai públic a l'espai de propietat pública, domini i ús públic. És el lloc on tothom té dret a moure's lliurement, on el pas no pot ser restringit per criteris de propietat privada. L'espai públic també inclou estacions i mitjans de transport públic com metro, tren o autobús.

39 Documenta A.C. y Witness, Derecho a Grabar Actuaciones de Agentes del Estado: Estándares Internacionales, https://es.witness.org/portfolio_page/derechoagrabar-actuaciones-de-agentes-del-estado-estandares-internacionales/.

40 Per exemple, Sentència del Tribunal Constitucional 124/2022, de 10 d'octubre https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2022-19079

41 En relació amb les zones frontereres, aquesta Llei va introduir la disposició addicional desena sobre el Règim Especial de Ceuta i Melilla a la Llei Orgànica 4/2000, d'11 de gener, de drets i llibertats dels estrangers a Espanya i de la seva integració social. Aquesta disposició va desvincular la línia real de la frontera del control migratori, intentant donar cobertura legal a les devolucions en calent a les fronteres terrestres de Ceuta i Melilla. L'anàlisi de les dades obtingudes per a l'elaboració d'aquesta guia revela que a partir de l'any 2015, l'any d'aprovació de la Llei de Seguretat Ciutadana 4/2015, la repressió i les sancions a periodistes a les fronteres terrestres haurien disminuït. Això podria ser degut a la normalització de les pràctiques de retorn en calent a Ceuta i Melilla. De fet, les 470 devolucions que es van produir el 24J van ser filmades i denunciades pel Defensor del Poble sense cap conseqüència legal ni assumptió de responsabilitats.

de la seguretat ciutadana⁴². Conèixer els nostres drets i les obligacions de la policia pot ajudar-nos a fer un monitoratge de manera segura i a prendre decisions informades al respecte. Les persones observadores també poden patir un impacte emocional durant o després del monitoratge. Per tant, **és important formar-se, organitzar-se i protegir-se per evitar o reduir els possibles impactes.** En aquest sentit, és important tenir en compte:

- **Autocura i cura en equip.** En contextos de tensió apareixen diverses reaccions emocionals. El bloqueig o la necessitat de fer alguna cosa de manera impulsiva solen ser reaccions habituals. Tot i que les reaccions poden ser imprevisibles, un treball preventiu d'autoconeixement pot ser molt útil. Entendre quines són les nostres maneres habituals de reaccionar ens ajudarà a reconèixer-les per poder prendre decisions que ens permetin continuar amb el treball d'una manera sostenible. A més, és important mantenir l'organització i la comunicació clara i constant amb la resta de persones de l'equip. D'aquesta manera, es poden expressar les necessitats, acordar accions i prevenir malestars.
- Després de presenciar actuacions amb nivells de tensió i violència alts és recomanable fer una pausa. Compartir emocions i experiències amb la resta de l'equip d'observadors que han estat testimonis de la mateixa situació ajuda a començar a gestionar emocionalment l'impacte psicològic. Els espais de suport mutu són molt importants per al benestar emocional.
- Per abordar l'atenció a les persones afectades és important que ens posem en contacte amb entitats especialitzades. Cal que ens assegurem que la persona afectada no es quedi sola en cap moment fins que arribi algú de confiança que pugui acompanyar-la o que l'acompanyem nosaltres mateixos a un lloc on se senti segura.

4.1 Estic obligada a portar la documentació a sobre?

Per a persones⁴³ amb nacionalitat espanyola no és obligatori portar el document d'identitat, però **si portes el DNI amb tu és obligatori mostrar-lo** si t'ho demanen; en cas contrari, podries ser sancionat per «negativa a identificar-te a petició de l'autoritat o dels seus agents o l'al·legació de dades falses o inexactes en els processos d'identificació» (art. 36.6 Llei de Seguretat Ciutadana⁴⁴).

Si et demanen el document d'identitat i no el portes, **la policia podria traslladar-te a comissaria** per identificar-te. En aquest cas, no estaries detingut, només retingut a efectes d'identificació, havent de dur-la a terme en el temps estrictament necessari i en un màxim de 6 hores (art. 16.2 Llei de Seguretat Ciutadana). Si et trobes en aquesta situació, tens dret a utilitzar dispositius mòbils i comunicar-te amb tercers.

De vegades, es permet la identificació per altres mitjans (oralment, donant les teves dades, o amb altres tipus de documentació), però depèn de la voluntat de la persona que t'identifica.

Al contrari, els estrangers estan obligats a portar en tot moment un document oficial que acrediti la seva identitat i el permís de residència a Espanya (art. 13.1 de la Llei de Seguretat Ciutadana).

⁴² Llei orgànica 4/2015, de 30 de març, de protecció de la seguretat ciutadana. <https://www.boe.es/eli/es/lo/2015/03/30/4/con>

⁴³ En aquest apartat s'utilitza el genèric femení, en referència al subjecte «observador», per facilitar la lectura.

⁴⁴ Llei Orgànica 4/2015, de 30 de març, de protecció de la seguretat ciutadana. <https://www.boe.es/eli/es/lo/2015/03/30/4/con>

A tenir en compte:

- Si et trobes en una situació irregular, és important tenir en compte el risc que pot suposar una identificació policial.
- Portar el DNI pot estalviar-te un trasllat a comissaria.

4.2 La policia em pot demanar el DNI/NIE per estar observant o gravant?

La policia et pot requerir que t'identifiquis si creu que has pogut cometre una infracció (administrativa o penal) o quan ho consideri necessari per prevenir un delict⁴⁵. Aquests dos supòsits són tan amplis que permeten a la policia requerir la teva identificació justificant-la de manera vaga i poc precisa, de manera que et poden demanar la identificació en cas que estiguis observant o gravant les seves actuacions. Per descomptat, tens dret a demanar el motiu d'aquesta identificació.

Si estàs gravant i un policia creu que no està justificat que hagi pres aquestes imatges, és possible que vulgui identificar-te per un possible ús indegut de les imatges.

4.3 Què passa si la policia m'identifica?

La identificació davant d'un agent de les FCSE no comporta necessàriament que se t'obri un procediment administratiu sancionador o penal. A la pràctica, de vegades, es produeixen identificacions que es poden considerar arbitràries, que tenen un efecte desincentivador en aquells que fiscalitzen les actuacions policials en un exercici legítim dels seus drets.

CONSELLS PRÀCTICS:

- Porta el DNI i ensenya'l a l'agent si t'ho demana.
- Mantén la calma i el diàleg en cas d'oposició dels agents de policia per evitar el risc de ser denunciat per falta de respecte⁴⁶ o desobediència als agents d'autoritat⁴⁷.
- Si és possible, intenta gravar en àudio de manera dissimulada la interacció amb els agents de policia i explica'ls, de manera respectuosa, que estàs duent a terme una tasca d'observació de DH. Pregunta'ls per què t'identifiquen i intenta preguntar-los si només t'identifiquen per prevenir l'ús indegut de les imatges i explícitament si seràs denunciat administrativament. D'aquesta manera, si posteriorment reps una sanció, pots recórrer-la i al·legar que no estaves cometent cap infracció i que l'agent t'ho va assegurar.
- En cas que et sancionin, pots consultar el Manual de Sanciones Administrativas elaborat per la Comisión Legal Sol.

4.4 Puc fer fotos on surti la policia?

Sí. No és cert que no puguis fotografiar ni gravar els/les agents.

Es pot gravar els agents de policia en l'exercici de les seves funcions a la via pública. La captura, reproducció o publicació per qualsevol mitjà en el cas de persones que ocupin un càrrec públic o en llocs oberts al

45 Llei Orgànica 4/2015, de 30 de març, de protecció de la seguretat ciutadana. <https://www.boe.es/eli/es/lo/2015/03/30/4/con>

46 Art. 37.4. de la Llei Orgànica 4/2015, de 30 de març, de protecció de la seguretat ciutadana. <https://www.boe.es/eli/es/lo/2015/03/30/4/con>

47 Art. 36.6 de la Llei Orgànica 4/2015, de 30 de març, de protecció de la seguretat ciutadana. <https://www.boe.es/eli/es/lo/2015/03/30/4/con>

públic no suposa una intromissió il·legítima en els drets a l'honor, a la intimitat personal i familiar i a la imatge pròpia (art. 8.2 de la Llei Orgànica 1/1982, de 5 de maig, de pertinença a la STC 72/2007, de 16 d'abril). En aquest sentit, el Consell de Drets Humans de les Nacions Unides va recordar que els Estats han de respectar i, si és necessari, protegir el dret de les persones a gravar un acte públic, inclosa l'actuació de les forces de l'ordre, i també la interacció que mantinguin amb un agent de l'Estat que els estigui gravant⁴⁸.

No obstant això, tal com estableix l'art. 36.23 de la Llei de Seguretat Ciutadana, hi ha una limitació: **no pots difondre les fotos o vídeos per cometre cap acte delictiu contra les FCSE o les seves instal·lacions, ni amb la intenció de denigrar-los**. Els límits, per tant, són: que no posis en perill la seva integritat o la de les seves famílies, ni afectis el seu dret a l'honor, la intimitat i la seva imatge, i que no hi hagi un risc per a les operacions policials en curs.

Els agents estan habilitats per identificar qui captura la seva imatge en cas que posteriorment emprenguessin accions legals si aquestes gravacions s'utilitzen il·legalment.

4.5 Un agent em pot agafar el mòbil?

Sí, però només si considera que hi ha indicis que els vídeos o fotos puguin ser utilitzats per a la comissió d'actes delictius o que posin en perill la seguretat dels agents de policia o de les seves instal·lacions. En aquest cas, i només en aquest cas, podran «intervenir» la càmera o el telèfon mòbil, **si estenen acta** i informen al Jutjat d'Instrucció, al qual s'ha d'enviar «l'efecte intervingut».

A la pràctica, això pot passar quan els agents de l'autoritat consideren que, en el marc d'un eventual procediment penal, podria ser útil, amb l'autorització judicial prèvia, accedir al contingut del dispositiu. No és una pràctica que hagi estat documentada en els darrers anys per les persones que han compartit el seu testimoni per a l'elaboració d'aquesta guia.

4.6 Un agent pot eliminar les imatges?

No. **En cap cas els agents de l'autoritat poden accedir al contingut d'un dispositiu mòbil o qualsevol altre dispositiu digital** (ordinador, càmera, etc.). Només poden accedir al seu contingut amb una ordre judicial.

4.7 Un agent em pot demanar que elimini les fotos del mòbil o de la càmera?

Pot demanar-t'ho (però no ordenar-t'ho) i tu (que ets qui podria eliminar-les) pots NO fer-ho. El contingut és propietat privada. Ordenar la destrucció de propietat privada és il·legal. Els béns confiscats només es poden destruir, i sempre per ordre judicial, després que s'hagi demostrat el delicte penal i s'hagi demostrat el perill o el possible mal ús de les imatges⁴⁹.

CONSELLS PRÀCTICS:

- Si no veus cap altra sortida que eliminar les fotos i tens tes-

⁴⁸ Consell de Drets Humans, 2015. Informe del Relator Especial sobre las ejecuciones extrajudiciales, sumarias o arbitrarias: el uso de la tecnología de la información y las comunicaciones para garantizar el derecho a la vida, <https://acrobat.adobe.com/id/urn:aaid:sc:EU:55491893-f54a-4939-a8e3-45ae409bccd6>

⁴⁹ Comisión Legal Sol, Manual de la Manifestante, <http://defenderaquiendefiende.org/wp-content/uploads/2019/01/MANUAL-MANIFESTANTE-ONLINE.pdf>

timonis del que està passant (de manera que no prevalgui la presumpció de veracitat de les seves declaracions), dona-li la càmera i que sigui ell qui premi el botó d'eliminar (cosa que no hauria de fer). Si les elimines tu, sempre podria al·legar que ho vas fer voluntàriament.

4.8 Què he de fer si he estat testimoni de vulneracions de drets humans i hi ha càmeres de seguretat que podrien haver gravat les actuacions?

Si durant l'observació has presenciats fets a la frontera que, indiciàriament, podrien ser constitutius de delictes i has identificat càmeres de videovigilància, és important sol·licitar a les autoritats competents que les conservin com a mesura preventiva. Pots fer-ho de dues maneres:

1. Contactar amb entitats que treballin el litigi estratègic en temes fronterers i que tinguin l'experiència i els recursos per fer-ho.
2. Utilitzant el model de l'ANNEX II d'aquesta guia. Si l'organisme titular de les càmeres disposa d'un formulari web, s'ha d'utilitzar, omplint-lo amb el mateix contingut que el document escrit i adjuntant-lo. I s'ha de fer el mateix si tens una adreça de correu electrònic, s'envia per correu i s'adjunta l'escrit. Només si no hi ha formulari oficial o correu electrònic oficial, es presenta només l'escrit a l'adreça postal i amb algun mitjà que deixi constància que ha estat presentat (correu certificat amb justificat de recepció, burofax o còpia segellada de l'escrit).

5 - Infraestructures amb regulació i sancions específiques: ports i aeroports

Hi ha algunes zones frontereres que estan regulades per normatives específiques i en les quals les actuacions de les FCSE s'emmarquen en una normativa concreta.

En el cas de l'Estat espanyol, la Llei de Seguretat Ciutadana tipifica infraccions específiques en «infraestructures i instal·lacions en què es presten serveis bàsics per a la comunitat», entre les quals trobem **ports, aeroports i altres infraestructures de transport**⁵⁰.

La Llei de Seguretat Ciutadana recull dues infraccions que es podrien aplicar específicament en aquests espais: **l'article 36.9**, que sanciona com a **falta greu** «la intrusió en infraestructures o instal·lacions en què es presten serveis bàsics per a la comunitat, inclòs sobrevolar-les, quan s'hagi produït una interferència greu en el seu funcionament», i l'article 35.1, el qual sanciona com a **infracció molt greu** «Reunions o manifestacions no comunicades o prohibides en infraestructures o instal·lacions en què es presten serveis bàsics per a la comunitat o als voltants, així com la intrusió en els seus recintes, inclòs sobrevolar-les, quan, en qualsevol d'aquests casos, s'hagi generat un risc per a la vida o la integritat física de les persones».

No obstant això, es tracta d'infraccions en les quals, per a la seva sanció efectiva, s'hauria de demostrar que s'ha generat una interferència greu en el funcionament de la instal·lació, en el primer cas, o un risc per a la vida o la integritat física de les persones, en el segon. A la pràctica, les tasques de monitoratge de les vulneracions dels drets humans a la frontera no haurien de ser objecte de tals infraccions. No obstant això, hi ha **altres normatives específiques** que sí que afecten més directament les tasques de monitoratge.

Als aeroports

Els espais en què es poden produir deportacions, denegacions d'entrada, agressions o un ús abusiu de la força, entre altres situacions, segurament estan restringits a persones amb targeta d'embarcament. A part d'aquesta limitació, s'ha de tenir en compte que s'aplica una **normativa específica d'Aena**⁵¹ segons **la qual està prohibit fer fotografies o vídeos en algunes zones**⁵² (excepte sota autorització expressa de l'autoritat aeroportuària):

«Queda prohibit: fer fotografies o filmacions de qualsevol classe en zones que afectin la seguretat com: pati de carros, controls d'accés,

50 Llei orgànica 4/2015, de 30 de març, de protecció de la seguretat ciutadana. (Disposició addicional sisena) <https://www.boe.es/eli/es/lo/2015/03/30/4/con>

51 Empresa estatal que gestiona els aeroports d'interès nacional.

52 Aena, Normas de uso del aeropuerto (Punto 15). <https://www.aena.es/sites/Satellite?-blobcol=urldata&blobkey=id&blobtable=MungoBlobs&blobwhere=1576857604752&ssbinary=true>

controls de seguretat de passatgers, tripulació i treballadors, cabines i instal·lacions per al control de fronteres i zones crítiques de seguretat inclosa la plataforma»⁵³.

Aena expressa que les fotografies i gravacions fetes en contravenció d'aquesta norma de seguretat aeroportuària seran retirades per part del personal de seguretat, que procedirà a la seva eliminació immediata, sense perjudici de la sanció que correspongui d'acord amb la Llei 21/2003, de 7 de juliol, de seguretat aèria⁵⁴.

Als ports

Poden ser espais importants de monitoratge a causa de l'arribada d'embarcacions o de les pràctiques abusives que es poden produir en el marc d'intents de sortida de persones des de Ceuta i Melilla com a polizones.

Pel que fa al dret a observar i gravar les actuacions de les FCSE als ports, **en el cas dels desembarcaments**, el Ministeri de l'Interior manifesta que «d'acord amb la L.O. 4/2015, de 30 de març, de Protecció de la Seguretat Ciutadana, per tal de donar prioritat a les actuacions sanitàries d'emergència i al control adequat dels estrangers desembarcats, a la seva identificació, a la detecció de persones en situació de vulnerabilitat i a l'aclariment dels delictes de tràfic d'immigrants i als treballs d'investigació destinats a identificar els traficants, **s'han d'establir perímetres de seguretat** als recintes dels ports de referència establerts d'acord amb Salvament Marítim o d'arribada. **Als perímetres de seguretat que s'estableixin, no es pot donar accés a persones alienes al personal sanitari o policial d'emergència que hagin d'actuar**»⁵⁵.

A la resta de la zona portuària que no està afectada per aquest perímetre de seguretat, s'aplica la normativa bàsica⁵⁶, i, per tant, **no hi ha restriccions específiques per ser un port**⁵⁷.

No obstant això, si les FCSE et veuen gravant imatges d'un desembarcament o d'una actuació policial al port, pot ser que et preguntin: **qui ets, què fas i per què ho fas**. Davant d'aquestes preguntes, és aconsellable **acordar quina resposta és més estratègica** per a la seguretat i la continuïtat del teu treball o del treball del teu col·lectiu. També pot ser que t'identifiquin i que per fer-ho al·leguin «la teva seguretat». Consulta l'apartat 4 per prendre decisions informades sobre això.

També pot haver-hi dificultats per accedir al moll. Per exemple, l'Autoritat Portuària de Las Palmas fa poc ha tancat l'accés al trànsit de per-

53 Aena, Normas de uso del aeropuerto (Punto 15). <https://www.aena.es/sites/Satellite?blobcol=urldata&blobkey=id&blobtable=MungoBlobs&blobwhere=1576857604752&ssbinary=true>

54 Aena, Normas de uso de los aeropuertos. <https://www.aena.es/es/pasajeros/viajeros/nor-mas-de-uso-de-los-aeropuertos.html>

55 Resposta del Ministeri de l'Interior a la sol·licitud d'accés a la informació pública amb número d'expedient 001-087598. Vegeu l'Annex III.

56 Resposta del Ministeri de l'Interior a la sol·licitud d'accés a la informació pública amb número d'expedient 001-087598. Vegeu l'Annex III.

57 «És possible que en algunes situacions puguin veure's afectats tangencialment per la normativa processal penal, de protecció de menors i de secrets oficial», segons la resposta del Ministeri de l'Interior a la sol·licitud d'accés a la informació pública amb número d'expedient 001-087598. Vegeu l'Annex 3.

sones a tots els molls dels cinc ports de la província⁵⁸. L'accés als ports de titularitat estatal està gestionat per l'Autoritat Portuària corresponent⁵⁹, mentre que els ports autonòmics tenen una legislació sectorial pròpia. Abans d'organitzar una observació, pots informar-te sobre les normatives d'accés a molls i, si cal, sol·licitar permís prèviament per accedir-hi.

6- Perímetre fronterer i tanques

Els voltants del perímetre fronterer i les tanques de Ceuta i Melilla no són Zones d'Interès per a la Defensa Nacional⁶⁰, però sí que conformen espais de normativa opaca i ambigua. Per obtenir informació en relació amb el monitoratge segur dels DH en aquest context, s'han fet preguntes als ministeris pertinents a través del portal de transparència i els periodistes i equips que hi treballen han compartit les seves experiències.

6.1 Perímetre fronterer de Ceuta i Melilla: zona de seguretat?

En relación con lo interesado, sobre si la totalidad o alguna parte del perímetro del vallado fronterizo en Ceuta y Melilla se considera zona de interés para la Defensa Nacional según lo dispuesto en el RD 689/1978 de 10 de febrero, o zona de seguridad de las instalaciones militares, se comunica que dichas áreas no han sido declaradas zonas de interés para la Defensa Nacional. Por otra parte, en Ceuta ni la totalidad ni parte del perímetro del vallado fronterizo se encuentra en zona de seguridad de Instalaciones Militares, mientras que en Melilla, sólo un punto de una coordenada de la Zona de Seguridad del "Fuerte de la Purísima Concepción", actualmente cedido a la Ciudad Autónoma de Melilla, coincide con el vallado fronterizo.

IMATGE 1. Resposta del Ministeri de Defensa al Portal de Transparència el 22/03/2024.

Segons el Ministeri de l'Interior, a excepció d'aquest punt, **el perímetre de la tanca fronterera de Ceuta i Melilla no està subjecte a cap prohibició especial pel que fa al dret d'informació, observació i/o gravació de les actuacions de les Forces i Cossos de Seguretat de l'Estat**⁶¹ sigui per mitjans de comunicació o particulars, més enllà dels límits establerts per la Llei Orgànica 4/2015, de 30 de març, de protecció de la seguretat ciutadana exposada anteriorment. No obstant això, **a la pràctica**, al voltant de la tanca a Ceuta i Melilla hi ha senyals de «zona de seguretat» i **és possible que les FCSE t'aturin, adduint, precisament, qüestions de seguretat.**

58 Fernández, S. Canarias 7, 10 de maig de 2024, «El Puerto cierra todos los muelles al público para cumplir con las exigencias europeas», <https://www.canarias7.es/economia/puerto-cierra-muelles-pu-blico-cumplir-exigencias-europeas-20240510231232-nt.html>

59 El Sistema Portuari Estatal espanyol està format per 46 ports d'interès general, gestionats per 28 Autoritats Portuàries, la coordinació i el control de l'eficiència correspon a l'Organisme Públic Portuari de l'Estat, òrgan adscrit al Ministeri de Transport, Mobilitat i Agenda Urbana. Per a més informació, podeu consultar: <https://upcommons.upc.edu/bitstream/handle/2117/313/9.%20Rua.pdf>

60 S'anomenen àrees d'interès per a la Defensa Nacional les extensions de terra, mar o espai aeri que així es declaren atès que constitueixen o poden constituir una base permanent per al suport efectiu de les accions ofensives o defensives necessàries a aquest efecte (art. 2 de la Llei 8/1975, de 12 de març, d'àrees i instal·lacions d'interès per a la Defensa Nacional).

61 Resposta del Ministeri de l'Interior a la sol·licitud d'accés a la informació pública amb número d'expedient 001-087598. Vegeu l'Annex III.

IMATGE 2. Carretera Circumvalació de la Frontera de Ceuta. Edició pròpia, extreta de Google Maps.

Quan estàs a prop de la tanca, els agents de la Guàrdia Civil poden adreçar-se a tu per saber **qui ets, què fas i per què ho fas**. Et comunicaran que et trobes a una zona de seguretat d'accés restringit i és probable que et demanin que t'allunyis. Davant d'aquestes preguntes, és aconsellable **acordar quina resposta és més estratègica** per a la seguretat i la continuïtat del teu treball o del treball del teu col·lectiu.

6.2 Fer fotos i gravar imatges al perímetre fronterer

L'experiència compartida pels fotoperiodistes i els equips que hi treballen aconsella gravar imatges a una distància prudencial i des de punts específics no gaire a prop de la tanca per a més discreció. Cal tenir en compte que, **en ser una zona on operen les FCSE, és probable que la Guàrdia Civil estigui controlant la zona i t'identifiqui si estàs gravant o fent fotografies o simplement rondant per la tanca**. Si la tensió amb els agents s'intensifica durant el monitoratge, poden apel·lar a la teva «integritat física» o a la «seguretat ciutadana» per demanar-te que t'allunyis i, en cas d'ometre l'ordre, poden sancionar-te per «desobediència o resistència als agents de l'autoritat» (art. 36.6) o «falta de respecte» (article 37.4) d'acord amb la Llei de Seguretat Ciutadana. A l'apartat 4 podeu trobar alguns consells sobre com actuar en aquests casos per evitar l'escalada de tensió i les sancions. **És aconsellable actuar amb discreció i amb certa distància** en el monitoratge i enregistrament d'imatges de la tanca.

Els agents poden fer referència a un permís per fer fotos de la tanca com a periodista. Cal destacar que, malgrat l'existència d'aquest permís, l'enregistrament d'imatges del perímetre fronterer no té cap prohibició expressa. Que et demanin el permís o no dependrà de factors aleatoris i constitueix una pràctica dissuasiva i intimidatòria. Per evitar malentesos, abans podeu demanar un permís per enregistrar imatges del perímetre (a l'apartat 6.3 t'expliquem com). No obstant això, en el cas d'un salt a la tanca o d'una actuació policial, ja que es produeix en un moment imprevisible, **no serà possible sol·licitar el permís oficial d'enregistrament d'imatges i no és necessari fer-ho**.

Segons l'experiència compartida, durant les actuacions policials a la tanca, la Guàrdia Civil es comunica generalment amb la Policia Local per fer un **tall en el pas de la carretera** que voreja el perímetre del lloc on es produeixen els fets. Com a conseqüència, per fer un monitoratge de l'actuació de les FCSE, activistes i periodistes es veuen obligats a esquivar el cordó de la Policia Local.

Davant d'aquesta situació, **les FCSE solen identificar les persones** en qüestió i ordenar la retirada de la «zona de seguretat». Aquesta zona s'estableix al mateix moment i està **delimitada de manera discrecional i poc clara**. Així mateix, l'experiència compartida de diferents periodistes confirmaria que **actualment, no s'està sancionant de manera generalitzada en l'enregistrament d'imatges a la tanca de Ceuta i Melilla**. De fet, els periodistes que van filmar la massacre del 24J no van ser sancionats. Al contrari, sembla que des de l'entrada en vigor de la Llei de Seguretat Ciutadana i la seva disposició addicional desena relativa que tenia com a objectiu donar suport a la pràctica il·legal de les devolucions en calent⁶² mitjançant la creació de la figura del «rebuig a la frontera»⁶³, s'ha produït un canvi en l'actitud policial davant els intents d'enregistrar imatges de les accions policials a la tanca per part dels fotoperiodistes.

CONSELL PRÀCTIC:

Mentre duri la identificació, no podràs seguir monitorant ni gravant imatges. Per tant, és aconsellable la presència de dues o tres persones enregistrant imatges per separat durant els salts de tanca o les actuacions policials. [Revisa l'apartat 4 de la guia sobre les teves obligacions i drets durant la identificació].

6.3 Com demanar un permís per enregistrar imatges a l'espai fronterer?

Es pot demanar un permís oficial per enregistrar imatges, encara que no hi ha gaire claredat respecte a quina institució s'ha de demanar aquest permís. Segons les experiències compartides, per a aquest permís en concret cal disposar d'un carnet de premsa i la sol·licitud s'ha de formalitzar per escrit a la Guàrdia Civil de Ceuta o Melilla, juntament amb el Ministeri de l'Interior, la Delegació del Govern i la Policia Nacional.

- ✓ Contactes: Guàrdia Civil de Ceuta <ce-cmd-ceuta@guardiacivil.org>, Guàrdia Civil de Melilla <ml-cmd-melilla@guardiacivil.org>, Policia Nacional de Ceuta <956524749>, Policia Nacional de Melilla <956524749>, Ministeri de l'Interior <915371278>.

6.4 On no es pot enregistrar imatges sense permís?

Oficines de l'administració pública (llocs fronterers, comissaries, oficines d'asil de la PN, etc.): no es poden enregistrar imatges dins de les oficines de l'administració pública, inclosa la Guàrdia Civil o la Policia Nacional, tant a la ciutat com als passos fronterers. No s'ha trobat cap legislació específica pel que fa a la presa d'imatges des de l'exterior i a una distància prudencial.

⁶² Davant els intents de legitimar aquesta pràctica, és important recordar que les devolucions en calent són il·legals. A més, encara no existeix cap protocol d'aplicació de la sentència 172/2020 del Tribunal Constitucional que estableix que les «expulsions a la frontera» només són conformes a la llei, sempre que s'apliquin tres requisits: «l'aplicació a les entrades individualitzades, un control judicial ple i el compliment de les obligacions internacionals en matèria d'asil i drets humans».

⁶³ L'entrada en vigor l'1 d'abril de 2015 de la disposició addicional desena de la Llei Orgànica 4/2000, d'11 de gener, que va ser introduïda per la Llei de Seguretat Ciutadana 4/2015 va introduir el rebuig a la frontera intentant desvincular el control fronterer de la línia física de la frontera.

7- Altres espais vinculats a la frontera: els centres de migracions i els CATE

Els centres de migracions

Entre els quals hi ha els CETI de Ceuta i Melilla, són establiments de l'Administració Pública que depenen del Ministeri d'Inclusió i es conceben com a dispositius de primera acollida provisional. Com que es tracta d'un centre de migració, l'accés a aquest espai està restringit i cal sol·licitar un permís de visita per accedir-hi. A Ceuta i Melilla, aquest permís es pot sol·licitar a través dels correus electrònics cetimelilla@inclusion.gob.es y ceticeuta@inclusion.gob.es. Has de consultar amb la persona responsable del CETI (director o directora en el moment d'escriure) si pots fer fotos o no i en quines condicions. La resta de centres són gestionats per diferents ONG amb les quals cal contactar i sol·licitar visites o reunions.

Pel que fa a fotos des de l'exterior, no s'ha trobat cap legislació específica en aquest sentit. S'entén que, com és un espai públic i un edifici de l'Administració Pública, es poden fer fotos sempre que no apareguin rostres identificables, ni es vulneri el dret a la imatge i a la intimitat de les persones que hi viuen.

Aquests centres solen estar controlats per agents de seguretat privada. Se situen a l'accés al centre i, de vegades, a l'accés exterior al recinte. Segons la Llei 5/2014 de Seguretat Privada, **els vigilants de seguretat poden efectuar controls d'identitat**, d'objectes personals, paquets, mercaderies o vehicles, **sense que puguin retenir la documentació personal** en cap cas. Passa el mateix amb els centres de migracions d'altres punts del territori. Per fer un monitoratge del que passa dins dels CETI o d'altres centres, és important estar en contacte directe amb les persones que es troben instal·lades en aquest centre, amb els treballadors del centre i amb les entitats que treballen als territoris amb CETI⁶⁴.

Als CATE

En canvi, són dependències sota custòdia de la Policia Nacional i que depenen del Ministeri de l'Interior. Segons la definició que dona el Ministeri de Seguretat a través del portal de transparència (Annex III), els CATE «són zones de custòdia i detenció, previstes per a l'arribada irregular d'immigrants per via marítima...Els estrangers romanen en règim de detenció durant el temps mínim imprescindible, mai més de 72 h, de manera que la Policia Nacional pugui dur a terme els tràmits previstos a la normativa d'estrangeria per a la identificació i realització del procediment d'estrangeria i asil que correspongui, així com els treballs encaminats a esclarir les accions penals del tràfic d'immigrants i la identificació dels responsables d'aquest que puguin estar entre els immigrants que han arribat». Els CATE «per la seva naturalesa, estan subjectes a les restriccions d'accés i d'enregistrament previstes per a les zones de custòdia i detenció previstes en la normativa, així com a

64 Vegeu, per exemple, <https://iridia.cat/es/comunicado-un-grupo-de-personas-residentes-en-el-ceti-de-melilla-denounce-institutional-violence-for-private-safety-of-the-center/>

la Instrucció 12/2015⁶⁵ de la Secretaria d'Estat de Seguretat, per la qual s'aprova el «Protocol d'actuació en matèria de custòdia de detinguts de les forces i cossos de seguretat de l'Estat» (Annex III).

Els CATE⁶⁶ són comissaries de policia i funcionen com a tals, per la qual cosa tenen l'accés restringit⁶⁷ i haurien de tenir instal·lades càmeres de seguretat. Per aquest motiu, si es detectés que una persona ha pogut patir maltractament dins dels CATE, es pot sol·licitar la conservació d'imatges (Annex II).

Malgrat el que disposa la Instrucció 11/2015⁶⁸ de la Secretaria d'Estat de Seguretat, en molts casos aquests centres no tenen instal·lat cap sistema de videovigilància:

El Defensor del Poble indica que «*seria necessari per garantir els drets dels detinguts i dels funcionaris i personal que presten servei en aquestes instal·lacions, que es procedeixi a la videovigilància i videogravació de totes les dependències en què, per la raó que sigui, romanguin els detinguts –incloent el garatge i la conducció als calabossos–, amb l'excepció, lògicament, dels banys i dels dormitoris dels Centres de Detenció d'Estrangers.*», tots els passadissos i sales que formen part del recorregut realitzat pel detingut –resclosa, sala d'espera de detinguts i el seu vestíbul, punt de control, passadís de cel·les, passadís de menors, espais segurs, les sales A i B de reconeixement i identificació, testimoniatge, i les sales de presa de declaració 1 i 2 estaran vigilades permanentment per càmeres de CCTV i micròfons ambientals. Es posaran càmeres de CCTV, de videovigilància, en totes les cel·les i a la sala d'aïllament, que seran antivandàliques i inaccessibles per al detingut» (pàgina 12 de la Instrucció 11/2015).

En conclusió, atès que es tracta d'espais d'accés restringit, és important per les denúncies que es pugui accedir a imatges, si n'hi ha, i fer-ne un monitoratge a través dels treballadors del CATE, entitats, advocats i advocades que assisteixin a l'interior del centre i del contacte directe amb les persones que hi han estat detingudes.

65 Instrucció 12/2015, de la Secretaria d'Estat de Seguretat, per la qual s'aprova el «Protocol d'actuació en matèria de custòdia de detinguts de les Forces i Cossos de Seguretat de l'Estat». Instruccion_12_2015.pdf (defensordelpueblos.es)

66 Per a una definició detallada dels CATE, vegeu Irídia i Novact, 2023. Vulneració de drets humans a la Frontera Sud de l'Estat espanyol (2021-2022). Racisme institucional, fronteres i política migratòria CAT-informe-FS.pdf (iridia.cat)

67 Expedient núm. 001-087598.

68 Instrucció 11/2015 Secretaria d'Estat de Seguretat https://www.defensordelpueblo.es/wp-content/uploads/2016/03/Instruccion_11_2015.pdf

ANNEX I Llista d'entrevistes

- E1**   **Periodista 1 - Antonio Sempere**
- E2**   **Periodista 2 – Javier Angosto**
- E3**   **Periodista 3 – Sergi Càmara**
- E4**   **Solidary Wheels**
- E5**   **Iker Barbero**

ANNEX II Model genèric de conservació d'imatges

A QUIEN VA DIRIGIDA LA PETICIÓN

Y aquí la dirección del organismo al que os estáis dirigiendo.

Asunto: Solicitud de conservación y custodia de las imágenes de las cámaras de videovigilancia.

XX abogada colegiada número XX (en representación de la asociación XX) con CIF XXXXX, comparece y DICE:

Que tiene interés en las imágenes grabadas por las cámaras de videovigilancia situadas en la XX nombre y tipo de centro, lugar, dirección, el pasado XX de año y, en concreto, las que capten las imágenes grabadas a la altura del número XX (referencia) de dicha calle entre las XX:XX y las XX:XX horas de la citada fecha. (Aquí se pone una franja de dos horas como máximo)

Los hechos ocurridos en aquella zona, aproximadamente a las xx:00 horas podrían ser constitutivos de delito y, por tanto, mediante el presente escrito se solicita expresamente que las imágenes no sean borradas y que sean especialmente custodiadas, atendiendo a que pueden convertirse en material probatorio esencial. (Aquí ya se pone una hora lo más precisa posible dentro de la franja horaria de dos horas).

Por lo expuesto, SOLICITO

Que conserven y custodien las cintas videográficas originales en las que hayan quedado grabadas las imágenes mencionadas para poder ser utilizadas en el momento oportuno previa petición de la autoridad judicial competente.

Que me informen sobre la resolución de esta solicitud por correo electrónico a X@ o por correo ordinario a XX

Fecha y firma

ANNEX III Resposta del portal de transparència sobre espais de frontera

MINISTERIO
DEL INTERIOR

SECRETARÍA DE ESTADO DE SEGURIDAD
GABINETE

Vista la solicitud de acceso a la información pública con nº de expediente 001-087598 realizada por D^a. Clara Calderó i Delgado, titular del Documento Nacional de Identidad 48.126.492-G, formulada al amparo de la Ley 19/2013, de 9 de diciembre, de transparencia, acceso a la información pública y buen gobierno (LTAIPBG), se informa lo siguiente:

Primera Pregunta

El Catálogo Nacional de Infraestructuras Estratégicas tiene, conforme a lo dispuesto en la legislación vigente en materia de secretos oficiales, la calificación de SECRETO, conferida por Acuerdo de Consejo de Ministros de 2 de noviembre de 2007.

Segunda Pregunta

No existe un catálogo de infraestructuras e instalaciones en las que se prestan servicios básicos para la comunidad. El concepto básico de éstas, a los efectos de posibles infracciones administrativas sobre seguridad ciudadana, se recoge en la disposición adicional sexta de la Ley Orgánica 4/2015, de 30 de marzo, de protección de la seguridad ciudadana que dispone:

"A los efectos de lo dispuesto en los artículos 35.1 y 36.9, se entenderá por infraestructuras o instalaciones en las que se prestan servicios básicos para la comunidad:

- Centrales nucleares, petroquímicas, refinerías y depósitos de combustible.
- Puertos, aeropuertos y demás infraestructuras de transporte.
- Servicios de suministro y distribución de agua, gas y electricidad.
- Infraestructuras de telecomunicaciones."

Tercera Pregunta

La declaración de zonas de interés para la Defensa Nacional es competencia del Consejo de Ministros a propuesta de la persona titular del Ministerio de Defensa.

Cuarta Pregunta

No, para realizar estas acciones en un lugar público por parte particulares o medios de comunicación son los mismos requisitos que en el resto del territorio nacional.

Quinta Pregunta

Los Centros de Atención Temporal de Extranjeros, son áreas de custodia y detención, previstas para llegadas irregulares de inmigrantes por vía marítima, que tanto por el lugar de llegada como por el volumen desbordarían las capacidades de los centros de custodia locales y no responderían a la inmediatez geográfica. Los extranjeros permanecen en régimen de detención el tiempo mínimo imprescindible, nunca superior a 72h, para que Policía Nacional pueda realizar los trámites previstos en la normativa de extranjería para la identificación y realización del procedimiento de extranjería y asilo que corresponda, así como, las labores tendentes al esclarecimiento de las acciones criminales del tráfico de inmigrantes y la identificación de los responsables del mismo que puedan encontrarse entre los inmigrantes llegados.

Por su naturaleza están sujetos a las restricciones de acceso y grabación previstas para las áreas de custodia y detención previstas en la normativa, así como en la Instrucción 12/2015, Secretaría de Estado de Seguridad, por la que se aprueba el "Protocolo de actuación en las áreas de custodia de detenidos de las fuerzas y cuerpos de seguridad del Estado", en lo relativo a la videovigilancia.

Sexta Pregunta

Se significa, de conformidad con la L.O. 4/2015 de 30 de marzo, de Protección de la Seguridad Ciudadana, en orden a dar prioridad a las actuaciones de urgencia sanitaria, y al adecuado control de los extranjeros desembarcados, su identificación, detección de personas en situación de vulnerabilidad y esclarecimiento de los delitos de tráfico de inmigrantes y las labores de investigación tendentes a identificar a los traficantes, se deben establecer perímetros de seguridad en los recintos de los puertos de referencia establecidos de acuerdo con Salvamento Marítimo o de llegada. A los perímetros de seguridad que se establezcan, no cabe dar acceso a personas ajenas al personal sanitario o policial de urgencia que deba actuar.

En el resto de zona portuaria que no esté afectada por este perímetro de seguridad rige la normativa básica deriva básicamente de la Constitución española (principalmente artículos 18 y 20), la Ley Orgánica 1/1982, de 5 de mayo, de protección civil del derecho al honor, a la intimidad personal y familiar y a la propia imagen, el Reglamento (UE) 2016/679 del Parlamento Europeo y del Consejo, de 27 de abril de 2016, relativo a la protección de las personas físicas en lo que respecta al tratamiento de datos personales y a la

libre circulación de estos datos y por el que se deroga la Directiva 95/46/CE (Reglamento general de protección de datos) y la Ley Orgánica 3/2018, de 5 de diciembre, de Protección de Datos Personales y garantía de los derechos digitales. Siendo posible que tengan afectación tangencial en algunas situaciones la normativa procesal penal, protección de las personas menores de edad y la normativa de secretos oficiales.

Séptima Pregunta

La presente cuestión es competencia del Ministerio de Transportes y Movilidad Sostenible.

Contra la presente Resolución, podrá interponerse con carácter potestativo, reclamación ante el Consejo de Transparencia y Buen Gobierno en el plazo de UN MES, desde el día siguiente al de la fecha de notificación de la misma, de conformidad con lo dispuesto en los artículos 23 y 24 de la Ley 19/2013, en concordancia con lo establecido en el artículo 112.2 de la Ley 39/2015 de 1 de octubre, del Procedimiento Administrativo Común de las Administraciones Públicas.

Una vez resuelta dicha reclamación, o de no hacer uso de la misma, podrá interponer, ante la Jurisdicción Contencioso-administrativa, recurso contencioso-administrativo, en el plazo de DOS MESES, desde el día siguiente a aquel en que se notifique la resolución expresa de la reclamación o en que éste deba entenderse presuntamente desestimada, y en el caso de no hacer uso de la misma, desde el día siguiente al de la notificación de esta resolución, con arreglo a lo dispuesto en los artículos 20.5 de la Ley 19/2013, y 25, 26, 45 y 46 de la Ley 29/1998, de 13 de julio, reguladora de la Jurisdicción Contencioso-Administrativa.

Madrid, 29 de abril de 2024.

LA DIRECTORA DEL GABINETE

Ana María Prejigueiro Rodríguez

MINISTERIO
DE DEFENSA

SECRETARÍA DE ESTADO DE DEFENSA

DIRECCIÓN GENERAL DE
INFRAESTRUCTURA

Asunto: Resolución de concesión del acceso a la información
Nº Expte.: 001-087876
Fecha: ver pie de firma

Con fecha 05 marzo de 2024 tuvo entrada en la Unidad de Información de Transparencia del Ministerio de Defensa, solicitud de acceso a la información pública al amparo de la Ley 19/2013, de 9 de diciembre de transparencia, acceso a la información pública y buen gobierno, presentada por D^a. CLARA CALDERÓ I DELGADO, solicitud que quedó registrada con el número señalado en el encabezamiento.

En dicha solicitud se requiere información relativa a grabar en espacios de frontera, zonas de seguridad de Ceuta y Melilla en los siguientes términos:

“1- ¿Son consideradas infraestructuras críticas o instalaciones protegidas algunas de las siguientes?

- El perímetro del vallado fronterizo en Ceuta
- El perímetro del vallado fronterizo en Melilla
- Paso Fronterizo de El Tarajal en Ceuta
- Paso Fronterizo de Beni Enzar en Melilla
- Centro de Estancia Temporal de Inmigrantes (CETI) en Melilla y sus inmediaciones
- Centro de Estancia Temporal de Inmigrantes (CETI) en Ceuta y sus inmediaciones

2- ¿Alguna de las siguientes instalaciones se consideran infraestructuras e instalaciones en las que se prestan servicios básicos para la comunidad según la disposición sexta de la Ley Orgánica 4/2015, de 30 de marzo, de protección de la seguridad ciudadana?

- El perímetro del vallado fronterizo en Ceuta
- El perímetro del vallado fronterizo en Melilla
- Paso Fronterizo de El Tarajal en Ceuta
- Paso Fronterizo de Beni Enzar en Melilla
- Centro de Estancia Temporal de Inmigrantes (CETI) en Melilla y sus inmediaciones

3- ¿La totalidad o alguna parte del perímetro del vallado fronterizo en Ceuta y Melilla se considera Zona de interés para la Defensa Nacional según lo dispuesto en RD 689/1978 de 10 de febrero o zona de seguridad de las instalaciones militares? ¿Está por ello sujeto a alguna prohibición especial respecto el derecho a la información, la observación y/o grabación de las actuaciones de las Fuerzas y Cuerpos de Seguridad del Estado, más allá de los límites establecidos por la Ley Orgánica 4/2015, de 30 de marzo, de protección de la seguridad ciudadana?

4- ¿El perímetro del vallado fronterizo en Ceuta y Melilla está sujeto a alguna prohibición especial respecto el derecho a la información, la observación y/o grabación de las actuaciones de las Fuerzas y Cuerpos de Seguridad del Estado, más allá de los límites establecidos por la Ley Orgánica 4/2015, de 30 de marzo, de protección de la seguridad ciudadana?

5- ¿Los Centros de Atención Temporal a Extranjeros están sujetos a alguna prohibición especial respecto el derecho a la información, la observación y/o grabación de las actuaciones de las Fuerzas y Cuerpos de Seguridad del Estado, más allá de los límites establecidos por la Ley Orgánica 4/2015, de 30 de marzo, de protección de la seguridad ciudadana?

CORREO ELECTRÓNICO:

digenin@mde.es

Pº DE LA CASTELLANA, 109
28071 - MADRID
TEL.: 91 395 55 13

MINISTERIO
DE DEFENSA

SECRETARÍA DE ESTADO DE DEFENSA

DIRECCIÓN GENERAL DE
INFRAESTRUCTURA

6- *¿Qué normativa aplica a los espacios en los que se llevan a cabo detenciones o retenciones tras el desembarco de personas migrantes en puertos o muelles, respecto al derecho a la información, la observación y/o grabación de las actuaciones de las Fuerzas y Cuerpos de Seguridad del Estado?*

7- *¿Qué espacios de puertos y aeropuertos se consideran sensibles y, por ello, son espacios en qué queda prohibido hacer fotografías o vídeos? ¿Sería posible acceder a la normativa que expone los espacios y zonas sensibles en puertos y aeropuertos, así como las competencias del personal de seguridad y FCSE para proceder al borrado de imágenes del dispositivo de los y las usuarias?"*

Con fecha 12 de marzo de 2024 se determinó que la competencia correspondía a esta Dirección General de Infraestructura (DIGENIN) del Departamento, fecha a partir de la cual empieza a contar el plazo de un mes previsto en el artículo 20.1 de la Ley 19/2013, de 9 de diciembre, para su resolución.

Una vez analizada la solicitud, el Director General de Infraestructura resuelve **conceder el acceso a la información** a que se refiere la petición deducida por D^a. CLARA CALDERÓ I DELGADO en lo relativo al apartado 3, en lo que afecta al Ministerio de Defensa, información concerniente a zonas de interés para la Defensa Nacional en Ceuta y Melilla, ya que el resto de la pregunta afecta al Ministerio del Interior.

En relación con lo interesado, sobre si la totalidad o alguna parte del perímetro del vallado fronterizo en Ceuta y Melilla se considera zona de interés para la Defensa Nacional según lo dispuesto en el RD 689/1978 de 10 de febrero, o zona de seguridad de las instalaciones militares, se comunica que dichas áreas no han sido declaradas zonas de interés para la Defensa Nacional. Por otra parte, en Ceuta ni la totalidad ni parte del perímetro del vallado fronterizo se encuentra en zona de seguridad de Instalaciones Militares, mientras que en Melilla, sólo un punto de una coordenada de la Zona de Seguridad del "Fuerte de la Purísima Concepción", actualmente cedido a la Ciudad Autónoma de Melilla, coincide con el vallado fronterizo.

Contra la presente Resolución puede interponerse reclamación potestativa ante el Consejo de Transparencia y Buen Gobierno en el plazo de un mes, a contar desde el día siguiente a la notificación que se efectúe (arts. 23 y 24 de la Ley 19/2013, de 9 de diciembre, de transparencia, acceso a la información pública y buen gobierno) o en su caso, recurso contencioso-administrativo ante la Sala de lo Contencioso-Administrativo del Tribunal Superior de Justicia de Madrid o del domicilio del recurrente, a elección de éste (art 20-5 de la Ley 19/2013, de 9 de diciembre, de transparencia, acceso a la información pública y buen gobierno, Ley 39/2015, de 1 de octubre, del procedimiento administrativo común de las Administraciones Públicas, y arts. 10-1 i), 14-1 segunda, 36-4 y demás que resultan de aplicación de la Ley 29/1998, de 13 de julio, reguladora de la Jurisdicción Contencioso-Administrativa), en el plazo de dos meses, contados también desde el día siguiente a la notificación que se efectúe.

EL DIRECTOR GENERAL DE INFRAESTRUCTURA

CORREO ELECTRÓNICO:

digenin@mde.es

Pº DE LA CASTELLANA, 109
28071 - MADRID
TEL.: 91 395 55 13

